

A close-up, artistic photograph of a person's eyes, looking slightly to the right. The image is in warm, golden-brown tones, with soft lighting and a shallow depth of field. The eyes are the central focus, with the surrounding skin and eyelashes visible in a soft, blurred manner.

Människan

T R O N S H E M L I G H E T

vägledning i den kristna trons grunder

Människan

Bibelcitaten är hämtade från *Bibel 2000*
Copyright Svenska Bibelsällskapet

© Författarna, Pingst och Libris förlag

OMSLAG OCH FORMGIVNING Maria Mannberg

OMSLAGSBILD Erika Höglund/IMS/NORDICPHOTOS

TRYCK Svenska Tryckcentralen, Avesta 2008

ISBN 978-91-7195-995-9

www.librisforlag.se

Förord

VEM ÄR MÄNNISKAN? Varför finns hon till?

Dessa frågor är eviga och universella. De ställs av alla, överallt och i alla tider. Antikens människor brottades med samma frågor om identitet och mål som den moderna människan. Våra frågor vittnar om att vi alla delar samma mänskliga natur. Tiderna förändras, men människan förblir en sökare på jorden. Vi söker alla svaret på den gåta och gåva det är att vara människa.

Det svar som framträder i Bibeln låter oss ana människans oändliga potential. Hon är tänkt att vara en boning åt Gud, himlens och

jordens skapare. Skapad till Guds avbild är hon ämnad att likna honom. Inget som existerar kan därför mätas med hennes storhet. Människans värde är oersättligt.

Med utgångspunkt i de frågor vi alla ställer söker denna skrift att teckna ett porträtt av människan sådan hon framträder i Bibeln och i vår gemensamma kristna tro. I en tid när människans värde reduceras utmanar oss vår kristna tro att träda upp till människans försvar. När självförakt och meningslöshet utbreder sig i en ung generation, måste gåvan att vara människa erövas och upptäckas på nytt.

Denna skrift, liksom de övriga i serien *Trons hemlighet*, kan läsas både enskilt och tillsammans med andra. Vi har eftersträvat en form som gör att den ska kunna användas som underlag för samtal och studier i cellgrupper, lärjungaskolor och studiecirkel. Innehållet har formats i en gemensam process av samtal, bön och arbete i det teologiska nätverket i Pingst.

Teologiska nätverket i Pingst består av följande personer: Ann-Charlotte Westling • Annika Björk • Beryl Lindeman • Björne Erixon • Carla Widén • Dan Salomonsson • Göran Lennartsson • Jan-Åke Alvarsson • Joel Halldorf • Kent Cramnell • Lena Tellebo • Marcus Örebäck • Marianne Andréas • Martin Boström • Olof Djurfeldt • Peter Halldorf • Roine Swensson • Roland Eckerby • Sam Wohlin • Greger Andersson • Staffan Swahn • Stefan Green • Sören Perder • Ulf Sundkvist • Ulrik Josefsson • Uno Solinger

Se människan

*När jag ser din himmel, som dina fingrar format,
månen och stjärnorna du fäste där,
vad är då en människa att du tänker på henne,
en dödlig att du tar dig an honom?¹*

FÖRUNDRAN FYLLER KUNG David när han betänker Guds omsorg om människan. Samma förundran väcker evangeliernas skildringar av hur Jesus såg på människor. Följande händelse utspelade sig i Kafarnaum:

Jesus fortsatte därifrån, och då han såg en man som hette Matteus sitta utanför tullhuset sade

han till honom: "Följ mig!" Och Matteus steg upp och följde honom. När Jesus sedan låg till bords i hans hus kom många tullindrivare och syndare dit och lade sig till bords tillsammans med honom och hans lärjungar. Fariseerna som såg det sade till lärjungarna: "Hur kan er mästare äta tillsammans med tullindrivare och syndare?" Han hörde det och sade: "Det är inte de friska som behöver läkare, utan de sjuka. Gå och lär er vad som menas med orden: Barmhärtighet vill jag se och inte offer. Ty jag har inte kommit för att kalla rättfärdiga, utan syndare."²

Vad såg Jesus när han gick förbi tullhuset i Kafarnaum? "En man som hette Matteus." Jesus såg *människan* där andra bara såg tullindrivaren, den föraktlige mannen som samarbetade med den romerska ockupationsmakten. En syndare – men på väg till omvändelse. En sjuk – som skulle bli frisk.

Matteus måste ha känt skillnaden i djupet av sin själ. Äntligen någon som såg honom sådan

han var, med all hemlig längtan, alla resurser – och alla misslyckanden! Förstod han att det var Gud själv som vände sitt ansikte till honom?

Sedd av Jesus

Matteus blev tilltalad bortom de förnedrande etiketterna. Någon mötte honom som den han var, inte i egenskap av vad han gjort.

Matteus var redo till uppbrott. Han antog omedelbart kallelsen, följde Jesus och bjöd honom och hans lärjungar hem till sig. Han lämnade den gamla säkerheten för ett trons äventyr som inte slutade förrän han dog – som apostel och troligen som martyr. Mötet blev den stora vändpunkten i hans liv. Tilltalad och sedd bröt han upp från de traditionella kategoriseringarna och valde att bli en Jesu efterföljare.

Kristen människosyn är full av hopp. När Gud i Kristus "vänder sitt ansikte till oss" förändras livet. Vi börjar se på varandra med Jesu

ögon. Med ömhet och kärlek och inte, som vi ofta gör, med misstänksamhet och förakt. Ty i varje människa bor Guds skönhet.

I denna skrift vill vi försöka närma oss Jesu människosyn i dialog med vår tids synsätt. Vi låter konturerna av människan framträda med hjälp av fem bibliska perspektiv. Människan är skapad av Gud, hon är märkt av syndafallet, hon lever under Guds försyn, hon kallas till frälsning och hon har löfte om ett evigt liv. Skriften avslutas med några reflexioner om människosyn och människovärde i vår tid.

Skapad till Guds avbild

Frågan om människans ursprung och mål engagerar oss. Är hon den slumpmässiga evolutionens produkt, styrd av ”det naturliga urvalet”, där bara de bäst anpassade överlever? Eller är hon, som i en del österländska religioner, ett led i en oöverskådlig cykel av existenser?

Bibelns svar är ett annat: Människan, liksom djuren och hela naturen, är skapad av Gud i ett speciellt syfte och leds av honom mot ett mål. Gud ville, och vill, människan.

Som jude delade Matteus denna tro på människans mening, skapelseperspektivet var självklart i den miljö där han växt upp. Men genom det sätt att leva han valt betraktades han som ”syndare”, såväl i egna som i andras ögon. Känslan av att ha förskingrat sitt liv måste ha plågat honom.

Nu såg Jesus honom. Nya testamentet lär att Jesus, gudasonen, varit verksam i världen från skapelsens början. Innan något annat fanns, var den Gud som är gemenskapen av tre: Fader, Son och helig Ande. Därför kunde Paulus skriva om Jesus: ”i honom skapades allt i himlen och på jorden ... Han finns före allting, och allting hålls samman i honom”.³

I skapelseberättelsen – som ger den grundläggande bibliska förståelsen av människan och

hennes bestämelse – talar den treenige Guden: ”Låt oss göra människor till vår avbild.”⁴ Matteus mötte i Jesus inte bara sin frälsare. Han mötte också sin skapare, den vars bild han bar.

Ett fönster mot Gud

Som Guds avbild är människan skapad att likna Gud och vara hans representant inför den övriga skapelsen. ”Gud skapade människan till sin avbild, till Guds avbild skapade han henne”, läser vi i Bibelns första kapitel.⁵ Hennes identitet och kallelse klarnar ytterligare i ljuset av Nya testamentets beskrivning av Jesus som ”utstrålningen av Guds härlighet och en *avbild av hans väsen*”.⁶

Avbild uttrycks på nytestamentlig grekiska med ordet *eikon*, i försvenskad form ”ikon”. Samma ord används om människan i den grekiska översättningen av Gamla testamentet, *Septuaginta*. I ortodox teologi uppfattas ikonen

som ett fönster mot den gudomliga verkligheten. I skapelsetexterna framstår människan som det fönstret. Hennes liv vetter mot Gud.

Bibeln beskriver Gud med mänskliga ord och bilder: faderns omsorg, moderns kärlek, kungens makt, herdens goda ledning, den förälskades hängivenhet, brudgummens längtan efter bruden. De olika bilderna öppnar mot en djupare förståelse av Guds väsen.

Gud skapade människan till gemenskap med sig själv. Hennes törst efter Gud är inte ett primitivt övergångsstadium utan en del av hennes ursprungsnatur. Det är naturligt för människan att söka Gud och leva i gemenskap med honom. Det är onaturligt för henne att leva som om Gud inte finns.

Att inte bejaka sin tillhörighet hos Gud är att förneka sin innersta identitet. Människorna vi möter i Bibeln skildras främst utifrån sitt förhållande till Gud, sin tro och tillit till honom, eller sin ligkiltighet, sitt öppna trots och sitt uppror

mot Gud. Bibeln ser gudsrelationen som avgörande för människans möjlighet att leva ett meningsfullt liv.

Till man och kvinna

Människan, Guds avbild, är skapad till man och kvinna. Gud skapade kvinnan för att vara mannen ”till hjälp”, heter det i skapelseberättelsen.⁷ Det hebreiska ordet för ”hjälp” syftar inte till underordnande, som om det handlade om en hjälpredda. Det har betydelsen ”medhjälpare”, ”partner”, ”någon som motsvarar honom”. I Gamla testamentet används ordet 17 av 20 gånger om Gud själv.

Man och kvinna är tillsammans Guds avbild, skapade att återspegla honom som till sitt väsen är fullkomlig gemenskap. Deras kompletterande funktion är viktig för att gudsbilden ska bli hel.⁸ Den är också en förutsättning för uppdraget att förvalta jorden.

Tillsammans förlänger de Guds skapelseverk genom att alstra och vårda nytt liv. Deras gemensamma liv utgör den första och ursprungliga sociala gemenskapen. Från välsignelseorden över deras samlevnad hämtar Jesus motiveringen till trohet i ett livslångt äktenskap: *Vad Gud har fogat samman får människan inte skilja åt.*⁹ Men det är inte bara i äktenskapet som kvinnor och män kompletterar varandra utan i allt som rör det mänskliga livet.

Den ursprungliga jämställdheten mellan man och kvinna innebär att de har samma värde, även om de biologiskt är olika. I Nya testamentet, liksom i senare kristet tänkande, har skapelsetexterna stor betydelse för etiska resonemang om till exempel jämställdhet. De återspeglar Guds urtanke, den som skulle uppfyllas i Kristus och i församlingen. ”Nu är ingen längre ... man eller kvinna. Alla är ni ett i Kristus Jesus.”¹⁰

Ande och materia

I Bibels första bok beskrivs hur Gud formade Adam av jord från marken och blåste in liv genom hans näsborrar. Så blev han en levande varelse¹¹ – en förening av ande och materia. Bibels syn på människan är holistisk, hon beskrivs som en helhet även om det mänskliga livet har olika aspekter.

Paulus skriver: ”Må han som är fridens Gud helga er helt igenom, och må er ande, själ och kropp bevaras hela och oskadda, så att de är utan fläck när vår herre Jesus Kristus kommer.”¹² Människan *är* ande, kropp och själ. I andra sammanhang skiljer Nya testamentet mellan den ”inre människan” och den ”yttre människan”. Men kroppen, den yttre människan, är inte bara ett hölje, den är en del av vår identitet på samma sätt som själsförmögenheterna och anden. Bibeln ger inte utrymme för en gnostisk¹³ nedvärdering av kroppen. Den inre och den yttre människan utgör en helhet. När vi tillhör Kristus är våra kroppar

tempel åt den helige Ande och får inte ställas i syndens tjänst.¹⁴

Ett mörkt stråk av kroppsfröakt har under sken av andliga anspråk ibland påverkat kristen tro och praxis. Bibels syn på kropp och kroppslighet kan hjälpa oss till en välgörande balans mellan det sant andliga och det sunt mänskliga. Den kristna helhetssynen är dessutom ett skydd mot tendensen att reducera människan till en produkt av arv och miljö, eller till en maskin, ett socialt väsen, en summa av språk, varseblivning och biologi. Här går kristendomen hand i hand med humanismen. Däremot väljer den inte att som humanismen placera människan i centrum.

Guds son blev människa

En avgörande grund för en respektfull och upphöjd syn på kroppen, och därmed det mänskliga livet, är tron på inkarnationen, Guds människo-blivande.¹⁵

I Jesus Kristus har Gud blivit kropp. Skaparen har förenat sig med materien. I honom har allt skapat fått en relation till Gud. Han vet vad hunger och törst, hårt arbete, fattigdom och förtryck innebär. Han ”har prövats på alla sätt och varit som vi men utan synd”.¹⁶ Ingen mänsklig erfarenhet är honom främmande.

Om vi vill förstå Guds tanke med människan, finns ingen viktigare förebild än Jesus. ”Han är den osynlige Gudens avbild”, skriver Paulus.¹⁷ I honom ser vi avsikten med våra egna liv, den avbild till vilken varje människa är skapad. Mötet med Jesus förändrar radikalt vår syn på både oss själva och våra medmänniskor: varje människa bär inom sig potentialen att likna Jesus.

Alla barn är Guds

Skapelsens Gud fortsätter sitt skaparverk. För Job, David och Jeremia var det självklart att Gud hade format dem innan de föddes.¹⁸ Enligt Lu-

kasevangeliets inledning var Johannes Döparen uppfylld av helig Ande redan i moderlivet. När hans mor, Elisabet, mötte jungfru Maria bara några dagar efter bebådelsen, hälsade hon henne som sin herres mor.¹⁹ Tidiga kristna författare hänvisade just till Lukas för att inskräpa respekt för ofött liv. Därmed sa de ett klart nej till aborter och utsortering av nyfödda barn.²⁰

Gud är först i våra liv. Innan medvetandet vaknar känner Gud oss, innan modern vet att hon bär på ett barn, vänder sig Guds föräldrahjärta till det ofödda barnet i hennes sköte. Det är efter honom ”allt vad fader heter i himlen och på jorden har sitt namn”.²¹ Varje människa är unik och oersättlig, även om vi alla lider av den trasighet som är en följd av syndafallet. Både de medfödda bristerna och de som orsakats av sjukdom, olycka, våld eller kränkning är inslagna i Guds omsorg.

Människan är ”märkt” av Gud. Åtskilliga har saknat en jordisk far, men ingen har fötts till

jorden utan att vara innesluten i den himmelske Faderns kärlek och omtanke. Att vara människa är att vara älskad av Gud. För ett barn finns inget naturligare än bön. Vi föds vända mot Gud.

Människovärdet ges som en gåva i skapelsen, inte som svar på något vi presterat. Människan lever inför Guds varma och kärleksfulla blick. Ur den vissheten växer sund självkänsla, liksom respekt för och omsorg om våra medmänniskor.

Denna syn på människan måste ligga till grund för våra etiska ställningstaganden. Vi får aldrig glömma att människan, oavsett förmåga och förutsättningar, är Guds avbild. Hennes värde är inte förhandlingsbart.

Valfrihet och ansvar

Människan delar från skapelsens början något väsentligt med Gud. Som Guds avbild har hon möjlighet att välja väg. Hon är inte programmerad att följa sina instinkter. Friheten är människans

adelsmärke. Men friheten innebär ett ansvar för de val vi gör: inför oss själva, inför varandra, inför skapelsen och inför Gud.

Skaparen gav från början människan två uppdrag: att vara fruktsam och föröka sig, och att uppfylla jorden och att råda över den med dess myller av djur, fåglar och fiskar.²²

Det personliga, som hör till familjebildning och fostran av barn, förbinds med det större perspektivet: förvaltningen av jorden. Människan, skapad samma dag som de stora landdjuren, får inte behandla skapelsen efter eget gottfinnande utan kallas in i ett förpliktande förvaltarskap. Hon ska ”bruka och bevara” jorden och skapelsen.²³ Hon får inte leva kortsiktigt. Vi bär ansvar inför kommande generationer för hur vi vårdar den jord Gud skapat.

Människan kan förvalta sitt uppdrag till välsignelse eller förbannelse. Hon kan forska för att lära sig mer om hur naturen fungerar, men hon kan också ”leka Gud” genom att missbruka sin

nya kunskap. Hon kan använda naturens gåvor för sitt och andras uppehälle, men också utnyttja dem till skada för skapelsen.

Forskning är en naturlig del av förvaltaruppdraget. Men bruket av kunskap måste alltid ställas i relation till uppdraget att förvalta skapelsen. Frågor som rör vapenteknologi, utsugning av miljön, kloning av djur och människor och artificiell befruktning visar hur tveeggade kunskapens landvinningar kan vara.

I den tidiga kyrkan var allt som innebar en kränkning av skapelsen och det mänskliga livet oförenligt med att vara en kristen. En skrift om församlingsordning från 200-talet, *Den apostoliska traditionen*, räknar upp de yrken som de nyomvända måste lämna innan de fick bli döpta. Dit hörde allt som var förknippat med militärtjänst som innebar dödande, verkställande av dödsstraff, olika former av gladiatoruppdrag, bordellverksamhet, liksom läraryrken om dessa innebar att barnen introducerades i kejsarkulten.

Människan är en del av skapelsen men samtidigt höjd över denna. Hennes identitet som Guds avbild skiljer henne från den övriga skapelsen, den är hennes stora gåva. Människans uppdrag, hennes stora och heliga kallelse, är att mogna till Guds likhet genom att fullfölja det ansvar hon fått för skapelsen. Det uppdraget gör henne till Guds medarbetare och medskapare.

Kulturell och social identitet

Den första människan gav namn åt alla djuren.²⁴ Att vara skapad till Guds avbild hör samman med förmågan att tänka, tala och ge namn åt det som omger oss. Människan är öppen för att lära nytt och upptäcka nya sidor av tillvaron. För sådant som särskilt engagerar oss skapar vi många ord. Så växer ny kultur fram. Den mänskliga kreativiteten är ett uttryck för vår avbildslighet med Gud. Även innan syndafallet har Adam en kallelse att växa och mogna som människa. Den värld Gud

skapar är dynamisk och levande, inte statisk och färdig.

Kultur och språk lever inom ramen för en social gemenskap. Inget jag utan ett Du. Vi mognar som människor i relation till andra. Modern kultur domineras av idealet om den självständiga individen som ensam vill råda över sitt liv. Men vi föds beroende, vi är skapade till gemenskap. Vi behöver andra människor för att överleva, orientera oss i tillvaron och lära oss att leva väl och rätt.

Bibels människor formas i de nära relationerna. De får sin identitet utifrån den familj, släkt, stam, folkgrupp eller nation de tillhör. Att avskäras från denna gemenskap kan innebära en katastrof.

Varje människa står genom skapelsen i en relation till alla andra människor, också de som lever långt från oss. Respekt för skiftande kulturer och gemenskapsformer är därför en självklarhet utifrån en biblisk förståelse av människans identitet som gemenskapsvarelse.

Denna respekt speglas också i den urkristna evangelisationen. De nya människor som kom till tro på Kristus gjordes inte till judar trots att Jesus och apostlarna var det. De behöll sin etniska och kulturella tillhörighet men fick samtidigt en ny identitet, överordnad alla andra och med stor möjlighet att inifrån förvandla den egna verkligheten. Den innebar också en ny gemenskap som överskred alla skiljemurar.

Att eftersträva en djupare förståelse av andra kulturer än den egna är en viktig utmaning, i synnerhet för oss som lever i det globala samhället. Alla människor delar samma mänskliga natur, samtidigt som vi alla är djupt präglade av uppväxt och kultur. Dessa insikter bidrar till den andliga mognad som gör att vi kan leva tillsammans i respekt och dialog.

Präglad av syndafallet

Är det sant, som 1700-talsfilosofen Jean Jacques Rousseau hävdade i uppfostringsromanen *Emile*, att människan lämnad åt sig själv innerst inne är god? Eller har William Golding rätt när han i *Flugornas Herre* skildrar hur pojkdrommen om livet på en öde ö förvandlas till en mardrömslik erfarenhet av hur politisk makt växer fram och korrumpas?

Svaret är inte så enkelt. Sedd ur skapelsens perspektiv framstår människans storhet som svindlande. Världen är full av bevis på människans möjligheter att utforska och bruka skapelsens resurser. Men lika många är hennes irrvägar. Det laddade ordet synd sammanfattar människans svek mot sin identitet och sitt uppdrag. Ondskan tar gestalt i det tomrum som uppstår när vi väljer bort Gud och det uppdrag han gett oss.

Många hade hoppats att de vetenskapliga och kulturella landvinningarna skulle lösa ondskans problem och visa att kunskap och utveckling gör

människan god. Men verkligheten har lärt oss något annat. Utökat vetande kan användas i ondskans lika väl som i den goda utvecklingens tjänst.

En kristen syn på etik, pedagogik, politik och makt präglas av en djup realism. Människan bär inom sig en sällsam potential, men också fröet till sin egen undergång. Hon kan likna Gud, men hon kan också uppträda som en djävul.

Uppror mot Gud

I skildringen av våra första föräldrars fall hjälper oss Bibeln till en förståelse av vårt dilemma. När Eva lyssnade till ormen och Adam följde hennes exempel bröts gemenskapen med Gud. Upproret innebar en kosmisk katastrof. Sjukdom och död gjorde sitt inträde i världen. Målände beskriver Paulus hur allt skapat har ”lagts under tomhetens välde” och hamnat i ”slaveri under förgängelsen”. Hela skapelsen ”ropar som i födslovån-dor” i väntan på befrielsen.²⁵

Det som drabbar människan genom syndafallet beskrivs i Bibeln som ”andlig död”. När hon drivs ut ur paradiset berövas hon det eviga livet. Men det får konsekvenser även för hennes övriga relationer. Det harmoniska förhållandet mellan man och kvinna byts i spänning och mansdominans, arbetets glädje i svett och möda.²⁶ Snart är det första brodermordet ett faktum.²⁷

Människans val att göra sig oberoende av Gud var ett ”fall”. Det gjorde henne inte till en vuxen, ansvarstagande och reflekterande varelse. När människan bröt med Gud släppte hon in ondskan i världen.

En ond makt

Redan i den bibliska berättelsen om syndafallet möter vi den personifierade ondskan i ormens gestalt. Guds motståndare, djävulen, lockar med oberoende av Gud men gör oss till slavar under synden.

Visserligen är det först i Nya testamentet som ormen uttryckligen tolkas som djävulen.²⁸ Men såväl i Gamla som i Nya testamentet framträder bilden av en intelligent ond makt, fientlig till Guds rike. Jesus erkände de onda andarnas existens: ”Var och en som syndar är slav under synden.”²⁹ Och Paulus skriver att ”det är inte mot varelser av kött och blod vi har att kämpa utan mot härskarna, mot makterna, mot herrarna över denna mörkrets värld, mot onskans andekrafter i himlarymderna”.³⁰ Ondskan är inte bara det vi gör, den är en makt som kommer till uttryck både i våra personliga liv och i samhällets strukturer.

Klassisk teologi beskriver djävulen som den stora Tomheten i tillvaron. Det är med ondskan som med gropen i gatan: den existerar bara genom frånvaron av vad som borde finnas där. Just så talar Bibeln om djävulens valde: det fanns inte från början, men fick inträde i världen genom det tomrum som uppstod när människan valde

bort Guds vilja. Där Guds närvaro råder, bryts djävulens makt. När vi går våra egna vägar hamnar vi i djävulens våld.

Hur mörk är bilden?

I Romarbrevets inledande kapitel visar Paulus att ingen människa är fri från synd, vare sig hedningarna som inte känner Guds lag eller judarna som fått lagen som gåva. Resonemanget kulminerar i det tredje kapitlet i vad som ibland beskrivits som ett totalt syndafördärv. Ingen finns som är rättfärdig, inte en enda (vers 10). Alla har syndat och har gått miste om härligheten från Gud (vers 23).

Lika bistert realistisk är samme apostels beskrivning av ”köttets gärningar” hos den oomvända människan. ”Vad köttet ger är lätt att se: otukt, orenhet, liderlighet, avguderier, trolldom, fiendskap, strider, ofördragsamhet, vrede, intriger, splittringar, kätterier, maktkamp, dryckenskap, utsvävningar och annat av samma slag.”³¹

Bilden kan tyckas alltför mörk, men är vi inte alla smärtsamt medvetna om hur väl den stämmer med vår erfarenhet? Striden pågår inom varje människa. Den handlar inte bara om de onda gärningar vi drivs till utan också om begär som slagit rot i oss. Dessa speglar något ursprungligt och gott som förvrängts. När våra naturliga behov blockeras eller blir felriktade, urartar de i begär som förstörar jaget och därmed sönderar våra relationer.

Det innebär inte att alla människor är bevingade av alla slags laster och synder. Gud var först i våra liv. Barnen hör Guds rike till. Människan förblir Guds avbild. Men vi föds alla till en jord märkt av syndafallets följder. Ingen som har kommit till medveten ålder kan säga: Jag vet inget om synd. Ingen som lever med höga etiska ideal har helt lyckats förverkliga dem.

Som ingen annan sätter Paulus ord på den inre kampen mellan det goda som vi vill men inte gör och det onda som vi inte vill men gör.³² Även

handlingar som vi utför med gott uppsåt kan oavsiktligt få onda konsekvenser.

Strukturell ondska

Det är inte svårt att finna bibliska och historiska exempel på människor som bildligt talat knyter näven mot Gud och blir förhärdelsens symboler. En Faraos genom sitt hårda förtryck av Israels barn. En kung Achav genom sin förföljelse av Guds profeter. En Herodes genom spädbarnsmorden i Betlehem.

I modern tid chockeras vi av den utbredda pedofilin bland västerlänningar på semester i fatiga länder, av internationell sexhandel och militärledare som tvingar barnsoldater till barbariska dåd. Exempelen på ”strukturell ondska” är flagranta. Korruption som sätter rätten ur spel. Organiserad brottslighet, parad med prostitution och trafficking. Umgängesvanor som driver den enskilde att handla mot sitt samvete. Och i

1900-talets Sverige: utbredd tvångssterilisering av kvinnor som ansågs olämpliga som mödrar och stängda gränser för förföljda tyska judar.

Även bland de skenbart fromma döljer sig Guds fiender – några av Jesu svåraste motståndare fanns bland folkets andliga ledare. Korrumperade av makten skydde de sin ondska under en mask av fromhet. Inkquisition och väpnade korsståg hör historien till, men kristna ledare solkar fortfarande bilden av församlingen när de sviker.

I Nya testamentet betonas starkare än i Gamla testamentet människans kollektiva fiendskap mot Gud. Vi vill inte erkänna Guds storhet, inte inse vem Gud är. Syndens rot i våra hjärtan gör oss ”inkrökta i oss själva”.³³ Böner som ”Rädda oss från det onda!” och ”Herre, förbarma dig!” behöver bedjas dagligen av den som lever i Kristi efterföljelse.

Utan mål och mening

Människan beskrivs i Bibeln som förlorad, vilsen, hemlös och förvisad från paradiset och gemenskapen med Gud. Hon lever i främlingskap, men ofta med en längtan till barndomens självklara gudstro. Frågan oroar henne: Var hör jag egentligen hemma?

Ett av orden för synd i Bibeln har betydelsen ”att missa målet”. Synden leder människan i fel riktning, den får oss dessutom att leva som om det inte finns något mål. Sökandet efter samhörighet, identitet och tillhörighet följer oss genom livet. I Lukasevangeliets femtonde kapitel skildrar Jesus människans utsatta läge, borta från Gud, i tre bilder: det vilsegångna fåret, det borttappade myntet och den förlorade sonen.

Det är först när vi finner Gud – blir funna av honom! – som vi finner oss själva och börjar förstå livets mål och mening.

Andlig blindhet

Synden liknas i Bibeln även vid en andlig synskada. Människan skyr ljuset.³⁴ Hon försöker ”mörka” sin synd eller urskulda den genom att skylla ifrån sig – på sin uppväxt, på föräldrar, på skola och samhälle.

Den andliga synskadan gör oss oförmögna att ”se” det Gud har gjort och det han gör. Så var det med Paulus före omvändelsen: hans ögon måste öppnas.³⁵ Medan de som ”är som barn” kan ha djup insikt i Guds vilja.³⁶

Jesus konfronterade den andliga blindheten. När han botade en man från dennes medfödda blindhet beskrev han dem som ville bortförklara undret som blinda. De ville helt enkelt inte se.³⁷

Även kyrkan kan drabbas av andlig blindhet. Det tydligaste bibliska exemplet möter vi i Uppenbarelseboken. Församlingen i Laodikeia, stolt över sin rikedom, var i verkligheten ”fattig, blind och naken”.³⁸

Verklig och falsk skuld

Synden skapar skuld. Lika litet som man kan komma ifrån en ekonomisk skuld genom att förneka den, kan man skaka av sig sin moraliska skuld. Vår skuld inför Gud är verklig. Den hör samman med människans identitet och uppdrag – och hennes frihet. Vi är alltid fria att handla på ett annat sätt än vi faktiskt gör.

Genom att söka både människors förlåtelse och Guds nåd tar vi skulden på allvar. Det hjälper oss också att skilja mellan falsk och verklig skuld. Den falska skulden bottnar i känslor av mindervärde eller skam över oförrätter vi kan ha blivit utsatta för. Men svaghet är inte synd, och skam behöver inte ha med skuld att göra. Insiktsfull själavård, under samtal och bön, kan ge den hjälp vi behöver för att finna trygghet i tron.

Under Guds beskydd

Men om alla har syndat, hur ska vi då förstå den godhet vi ofta möter bland människor som inte är Kristi bekännare?

Den vittnar om människans avbildlighet med Gud, och om att Gud är större än djävulen. Synden utplånar inte Guds avbild i människan, men den vanställer vår likhet med Gud.

Trots syndafallet och dess förödande konsekvenser har Gud inte övergett mänskligheten. Kain mördade sin bror Abel och gick vidare i livet jagad av sin skuld. Men Gud satte ett tecken till skydd för honom.³⁹ Han levde under Guds försyn även efter sitt brott. Det vittnar om att ingen är helt utestängd från Guds kärlek.

I liknelsen om den förlorade sonen jämför Jesus Gud med en far som varje dag väntar på att den son som brutit upp och lämnat honom ska återvända. Den himmelske Fadern låter sin sol lysa över onda och goda, han låter det regna över både rättfärdiga och orättfärdiga.⁴⁰

När Paulus under sin första missionsresa besöker Lystra talar han om den Gud som åt alla människor gett ”vittnesbörd om att han finns, genom allt gott som han gör. Från himlen har han gett er regn och skördetider, han har mättat er och fyllt era hjärtan med glädje”.⁴¹ Och i sitt tal på Areopagen i Athen säger han till en publik av avgudadyrkare: ”I honom (den ”okände guden”, som athenarna hade rest ett altare åt) är det vi lever, rör oss och är till.”⁴² Mitt i en hednisk kultur, som upprörde Paulus, såg han tecknen på Guds närvaro.

Syndafallet har inte berövat människan Gud. Han fortsätter att uppenbara sig genom sin skapelse. Gud vill människan väl – han vill varje människas frälsning!

Familj, släkt och folk

Äktenskap och familj är en del av skapelseordningen. Visserligen skadades relationen mellan mannen och kvinnan genom syndafallet, men

Gud gav bud till skydd för äktenskap och familj. Storfamiljer, släkter, stammar och folk växte fram och gav en ram för samlevnaden människor emellan.

Redan från skapelsens början talade Gud om att hela jorden skulle befolkas. I Babel ser vi hur Gud fullföljer den planen. Språkförbistringen är å ena sidan en dom för att hejda onskans tilltagande dominans. Å andra sidan öppnar den paradoxalt nog för språklig mångfald och kulturell kreativitet. Allt får tjäna Guds syften, även de konsekvenser synden orsakat den mänskliga gemenskapen.⁴³

Gud är historiens Gud. För Paulus är spridningen av folken ett uttryck för Guds skaparvilja: ”Av en enda människa har han skapat alla folk. Han har låtit dem bo över hela jordens yta, och han har fastställt bestämda tider för dem och de gränser inom vilka de skall bo.”⁴⁴ Profetböckerna i Bibeln visar hur härskarna över nationerna blir redskap för Guds vilja, sig själva ovetande.

Historien efterlämnar många svåra frågor, men Bibeln uppmuntrar oss att likt Job, Habackuk, Daniel och Jesaja våga tro på Guds försyn och omsorg. Han har inte övergett sin mänsklighet!

Guds utvalda

Från Adam till Kristus möter vi en rad personer som blir Guds redskap när historiens drivs framåt för att Guds löften ska uppfyllas. Patriarker som Noa, Abraham, Isak och Jakob får uppenbarelse och ledning från Gud. Folkledare som Mose och Josua kallas av Gud att samla hans folk. Kungar som David och Salomo blir dess ledare. Präster frambär offer till försoning för synd. Profeter varnar, uppmuntrar och förutsäger en kommande Messias som ska frälsa Israel från dess synd och bli till välsignelse för alla folk.

Genom alla dessa förbereder Gud sitt frälsningsverk. Försynens Gud är aktiv mitt i den fallna mänskligheten, han som är den treenige

Guden – Gud över oss, Gud med oss och Gud i oss!

Profeterna i Gamla testamentet påminner folken – såväl Israel⁴⁵ som de övriga folken⁴⁶ – om deras ansvar. När människan värnar rätt och rättfärdighet bekänner hon sig till de normer som Skaparen byggt in i den mänskliga gemenskapen. Det gäller i synnerhet omsorgen om de utsatta: fattiga, invandrare, änkor och faderlösa. Mänsklig värdighet och integritet hör samman med ett moraliskt och etiskt ansvar. När människan sviker detta ansvar krymper hon som människa.

Samvetets röst

Gud har gett oss en inre moralisk kompass. Vi kallar den samvetet. I vårt inre ”anklagar tankarna varandra och försvarar sig”.⁴⁷ ”Varför låter ni inte ert eget inre döma om vad som är rätt?”⁴⁸ säger Jesus och syftar på samvetets röst.

Människan är ingen moralisk marionett.

Hon är skapad fri och har därmed ansvar för sina val och handlingar. Samtidigt är samvetet ingen osviklig vägledare. Det påverkas av de människor vi möter och de miljöer vi formas av. Det vi ”känner” vara rätt står inte alltid i samklang med vår djupa identitet som Guds avbild. För att fälla rätta omdömen behöver samvetet upplysas av Guds ord. För att vägleda oss rätt behöver det renas av den helige Ande.⁴⁹

Hemliga lärjungar

I Gamla testamentet möter vi människor som inte hörde till Israel men likväl tog ställning för Gud och hans folk. Moabitiskan *Rut*, änkan som inte ville överge sin israelitiska svärmor Noomi utan gjorde hennes Gud till sin Gud och hennes folk till sitt folk. Hon blev stammoder till både David och Jesus.⁵⁰ Nubiern *Eved-Melek*, som satte sitt eget liv på spel när han räddade Jeremia ur brunnen. Han fick ett profetiskt löfte om

räddning undan dem som hotade honom.⁵¹

I urkristen tid var det ofta människor som befann sig i gudsfolkets marginal som var de första att ta emot evangeliet när det förkunnades.

Matteus, publiken i Kafarnaum, var beredd när Jesu kallelse nådde honom. Kanske var det ryktet om Jesus som hade väckt hans förväntan; han visste säkert en hel del om den som alla talade om. Kanske var han trött på den yttre framgången som inte gav någon bestående inre tillfredsställelse. Om han, som vi tror, är författaren till det evangelium som bär hans namn måste han ha haft en betydande kunskap i Skriften. Han kallades ”tullindrivare och syndare” men hade mognat för det stora upprottet.

Eller den samariska kvinnan från Sykar vars liv var kantat av spruckna förhållanden. Jesus rörde vid hennes andliga längtan, hon upptäckte vem han var och blev nyckeln till en stor andlig väckelse i sin hemstad. Jesus avvisade aldrig människor som Matteus och kvinnan i Sykar.

I Jesu närhet fanns även hemliga lärjungar, sådana som Nikodemus och Josef av Arimataia, som med tiden blev öppna bekännare.⁵² Och där Paulus förkunnade evangeliet fanns bedjande, gudfruktiga människor bland hedningarna. De saknade kunskap om Jesus Kristus men var förberedda att ta emot budskapet.⁵³

Bibeln tecknar inte en svartvit bild av människor. Många är på väg till Jesus och deras liv vittnar om att de redan börjat öppna sig för ljuset. De liknar den romerske officeren Cornelius i garnisonsstaden Caesarea, som gav allmosor åt de fattiga och dagligen bad till Gud. Genom den vägledning han fick av en ängel kom han i kontakt med Petrus som kunde hjälpa honom till frälsning.⁵⁴

Kallad till frälsning

Bibeln stora berättelse handlar om hur Gud räddar världen från synden och dess konsekven-

ser. Olika människor blir hans redskap, men det största undret är inkarnationen, Kristi människokblivande, för att försona världen med Gud. Det eviga Ordet, avbilden av Guds väsen, blir människa när tiden är inne.⁵⁵ ”I honom har hela den gudomliga fullheten förkroppsligats och tagit sin boning.”⁵⁶

Jesus gjorde det Adam misslyckades med – han besegrade frestelserna. Som sann människa är han vår främsta förebild. I honom känner vi igen oss själva, vi ser avsikten med våra egna liv. Men som Guds son är han också vår frälsare, ty endast Gud kan försona människan med Gud. Han är den som helar och återställer ”ikonen” i människan, bilden av Gud.

Jesus som ideal

Jesu utgivande liv manar till efterföljd.⁵⁷ Han såg den lilla, utsatta och bortglömda människan. Han igenkände Guds avbild bakom masker, fördomar

och självgod moral. Han vände sig till människor som ingen trodde Gud ville ha att göra med – och han gjorde dem till sina medarbetare i utbredandet av Guds rike. Han förmedlade inre befrielse och helande till de bundna och sårade. Genom sina lärjungar, åt vilka han gett sitt levande Ord och sin Ande, fortsätter han sitt befrielseverk. I honom blir människan sig själv.

Jesus konfronterar dem som binder människor i legalism och förlamande attityder. Han utmanar makten när han själv avstår från makt. Genom sitt exempel visar han hur man kan förhålla sig till varandra utan att styras av miss-tänksamhet och ängsligt värnande om prestige och position.⁵⁸

Kärlekens öppenhet och sårbarhet i Jesu unika personlighet öppnar befriande perspektiv. De ”världsliga” makter han utmanade var våld, pengar, status och falsk fromhet, men också förkvävande familjeloyaliteter. Han levde i världen, men tjänade Gud fri från världens makter.

Jesus som frälsare

Jesus är framför allt *räddare, befriare, frälsare*. Hans död och uppståndelse pekar fram mot människans fullständiga befrielse från syndens följder men också mot hela skapelsens upprättelse.

I sin död och uppståndelse nedtrampar Jesus döden och krossar ondskan⁵⁹ – men inte med dess egna vapen utan genom den totalt utgivande kärleken. Han vinner liv åt den sökande mänskligheten.

Det eviga livet, som skänks människan genom trons tillit till Jesus, börjar här och nu. Ett liv med en unik och oförgänglig kvalitet, vars källa är gemenskapen med Fadern.⁶⁰ Den förvandling av människan och hennes livsvillkor som inträder i Kristus beskrivs i Bibeln med bilder ur det mänskliga livet. Inför det yttersta hotet, döden, får människan ta emot *livets läkemedel* till befrielse från dödsfruktan.⁶¹ I rättssalen blir hon *frikänd* från sin synd och skuld, därför att Kristus framburit sig själv som ett fullkomligt syndoffer. På

slavmarknaden blir hon *friköpt* från sin trældom under synden, som håller människan fången.⁶² Adopterad in i Guds familj blir hon *född på nytt* och får *rätt att bli Guds barn*.⁶³

Ord som *liv*, *försoning* och *helande* beskriver den förvandling som tagit sin början.⁶⁴ Hemligheten till människans upprättelse är det Gud gjort i Kristi död och uppståndelse. Räddningen sker inte genom våra andliga övningar eller goda gärningar. Jesu stora gåva är det eviga livet, en källa som bryter fram i vårt inre.⁶⁵

I det nya livet formas vi till ”hans sons bild”. Med Jesus som förebild och frälsare kan människan nu bli den hon är ämnad att vara, Guds avbild som återspeglar hans likhet.⁶⁶ Skapelseplanen förverkligas.

Det liv i gemenskap med Fadern som Jesus öppnat för oss, mognar och fördjupas när vi i den pågående kampen mellan ont och gott låter oss ledas av den helige Ande. Befrielsen som tagit sin början förverkligas genom ett liv i Anden.

Gemensamt Kristusliv

Ingen kristen kan ensam gestalta Kristi liv på jorden. Tillsammans utgör vi Kristi fullhet. Livet i lärjungaskap och utgivande tjänst sker i gemenskap. Bilden av församlingen som Kristi kropp framhåller vårt beroende av Kristus och varandra. I en kropp behöver alla lemmar varandra: liv, näring, nervimpulser och immunförsvar fungerar i samverkan. Lika viktig är gemenskapen de troende emellan för det kristna livet.

Den kristna församlingen är den nya mänskligheten, kallad att gestalta Bibelns vision av mänsklig gemenskap men också att osjälviskt sträcka sig utanför sin krets och beröra det omgivande samhället.

I den kristna gemenskapen måste vår tids Matteus, och vår tids samariska kvinnor, bli sedda med Kristi ögon. Församlingen är ett förebud om den återupprättade gemenskapen i det nya Jerusalem.

Fulländad i evighetens värld

Slocknar livet vid den biologiska döden? Är döden slutpunkt, kommatecken eller fortsättning?

En materialistisk livssyn sätter punkt vid döden. Livet ses som begränsat till tiden mellan födelse och död. Enligt kristen tro är döden en port till ett rikare liv, som en gång ska fullbordas i uppståndelsen från de döda.

Det kristna hoppet har två dimensioner, som två brännpunkter i en ellips. Den ena är fullheten av liv för människan. Att dö är för den som tillhör Jesus att bryta upp för att ”vara hos Kristus”.⁶⁷ Döden är inte slutet, det väntar en fortsättning i paradiset värld.⁶⁸

Hjärtat i det personliga hoppet är tron på kroppens uppståndelse vid Jesu återkomst. Jesus uppväckte Lasarus och Jairus dotter från de döda. Men *de* dog igen. *Vi* väntar en uppståndelse ”utan återvändo”. Paulus talar om hur de i tron döda ska få ”en kropp med ande” när de uppstår, en kropp som också kallas ”himmelsk”

och liknar Kristi förhärligade kropp.⁶⁹ Uppenbarelseboken skildrar himlen som en värld av lovsång där den förhärligade människan tjänar Herren dag och natt i hans tempel.⁷⁰

En ny jord

Den andra dimensionen av det kristna hoppet är kosmisk. Genom skapelsen hör människan ihop med allt skapat. Som en följd av fallet är hela skapelsen lagd under förgängelsen. Därför hör människan och skapelsen samman också i upprättelsen. Gud har inte övergett sin skapelse. Genom Kristi död och uppståndelse besegras de destruktiva makterna och frälsningen tar sin början. Det kommer ”en ny värld”, ”nya himlar och en ny jord”. En ny skapelse- och världsordning väntar på att födas.⁷¹

I Uppenbarelseboken får Johannes i en mäktig vision se det nya Jerusalem som kommer ner från himlen från Gud. Gemenskapen mellan himmel

och jord, mellan Gud och människa är nu fullständig. Varken ondska, sjukdom eller död har längre någon plats. Orden och bilderna räcker inte längre till för att beskriva denna verklighet.

Den fullkomliga staden är formad som en kub – lika hög, lika lång och lika bred som det allra heligaste i det gammaltestamentliga tabernaklet eller templet. Nu har hela mänskligheten fått tillträde till det allra heligaste, den plats där Gud uppenbarar sig. Den verklighet som väntar övergår våra sinnen. Räckvidden av Jesu försoning är större än vi någonsin förmår fatta.

Guds shalom

Hur ska det kännas för Matteus, tullaren från Kafarnaum som blev apostel, att gå in i den staden och finna sitt eget och de elva andra apostlarnas namn på stadsmurens tolv grundstenar? Ett starkare vittnesbörd om att människans jordiska liv har ett evigt värde kan inte ges.

Han kunde minnas hur oförstående han och de övriga lärjungarna varit när Jesus talat till dem om himmelrikets hemligheter. Han kom ihåg vandringarna och vägdammet, törsten och konflikterna i den lilla kretsen kring Jesus. De var allt annat än fullkomliga; men deras liv hade fått en ny riktning. De hade mött det frälsande budskapet. Bara en av de tolv, Judas Iskariot, missade målet och måste ersättas av en annan.

Nu kunde Matteus se att också svagheten och misstagen hade vänts till något gott. Han och de andra lärjungarna hade rest sig varje gång de fallit. Och de hade varit trogna till sista andetaget. Genom evangeliet hade de lagt grunden till en trons gemenskap som dödsrikets portar inte kan besegra.

Vem av det lilla Kafarnaums religiösa ledare kunde tro att den föraktade tullindrivaren Matteus skulle spela en avgörande roll i förverkligandet av det uppståndelsehopp som de flesta av dem delade? Och vem kan ana betydelsen av

att en misslyckad människa leds in i Guds stora plan?

Det hebreiska ordet *shalom* betecknar den ordning av fred, frid och harmoni som råder när allt är som det ska vara. Målet för Guds frälsningsplan är hela och levande relationer, läkta från syndens grundskada.

Människosyn och människovärde i dag

Människovärdet har i kristen tro sin grund i människans vara, själva existensen. Hon är skapad till Guds avbild och likhet. Hon äger sitt värde i den hon är, inte i det hon gör. Men som Guds förvaltare bär hon ansvar för sitt liv och sina handlingar. Genom att sända sin son till världen visar Gud hur dyrbar människan är i hans ögon.

Vi möter här en syn på människan, hennes identitet och värde, som utmanar den omgivande kulturen. Rikedom, berömmelse och framgång ger inga privilegier inför Gud. Bibelns omvända

perspektiv ger utsatta grupper – fattiga, ensamma, föräldralösa och invandrare – en särskild plats i Guds omsorg. Församlingen är kallad att gestalta den rättfärdighet som flödar från Guds hjärta.

Bibeln idealiserar inte människan. Texterna präglas av en befriande men kärv *realism*. De talar om svek, familjebråk och avskyvärda brott med svåra följder för de inblandade – men hur dessa likväl kan helas och försonas. Bibeln beskriver tillvaron sådan den *är*, inte sådan den *borde* vara. I dess berättelser finns en outtömlig källa till självkänedom och självbesinning. Här framträder människans både ljusa och mörka sidor.

Livgivande kontrast

Bibeln utmanar en kultur som vill sätta människan i centrum. Dess rättfärdighetsperspektiv framstår i befriande kontrast till vårt prestationssamhälle. Allt liv skyddas, främst det svaga, utsatta, skadade och bristfälliga.

Kommersialism och maktutövning utmanas i grunden. Skriftens betoning av kroppens höga värde kan ge hopp åt den som fastnat i anorexins svarta hål. Den är en motkraft till elitidrottens utmönstring av dem som inte är snabba, starka och vackra.

Här finns inget utrymme för diskriminering, förtryck eller förnedrande språkbruk. Den nya människan i Kristus omfattar hela livet – och förebådar hela samhällets restaurering.

Öppen för förvandling

Kristen människosyn är både realistisk och trotsigt optimistisk. Tron att vi är skapade till Guds avbild ger livet mening. Den Gud som i korsets utgivande kärlek visat sitt ansikte i världen, kan skapa nytt liv åt den som vandrar genom ”döds-skuggans dal”.

Tron på skapelsens och frälsningens Gud kastar ljus över människans gåtfulla väsen. Ska-

pad av Gud är hennes värde oersättligt. Han har gett oss ett hopp och en framtid. Här finns käl-lan till livsmod, en stabil grund för ett liv rustat att möta de kriser och påfrestningar som hör till livets villkor.

Gud står alltid på människans sida. Vi bär alla Guds bild inom oss. Den som skadar en annan människa, syndar därför mot Gud. Den som gör väl mot sin nästa, vinner Guds välbehag.

Noter

- 1 Psaltaren 8:4–5
- 2 Matteusevangeliet 9:9–13
- 3 Kolosserbrevet 1:15–17
- 4 Första Moseboken 1:26 (1917)
- 5 Första Moseboken 1:27
- 6 Hebreerbrevet 1:3
- 7 Första Moseboken 2:18
- 8 Första Moseboken 1:27
- 9 Matteusevangeliet 19:1–6
- 10 Galaterbrevet 3:28
- 11 Första Moseboken 2:7
- 12 Första Thessalonikerbrevet 5:23
- 13 Gnosticismen var en tidig villolära mot vilken den unga kyrkan kämpade. Ett huvuddrag i den var just nedvärderingen av det kroppsliga i mot-sättning till det andliga.

14 Första Korinthierbrevet 6:15-20
15 Johannesevangeliet 1:14
16 Hebreerbrevet 4:15
17 Kolosserbrevet 1:15
18 Job 10:8-12. Psalm 139:13-18. Jeremia 1:4
19 Lukasevangeliet 1:15, 19-44
20 Bland andra Athenagoras och Tertullianus.
Michael J. Gorman, *Abortion and the Early Church*, InterVarsity Press 1982, s 53-58
21 Efesierbrevet 3:15
22 Första Moseboken 1:28; 2:15
23 Första Moseboken 1:25-28; 2:15
24 Första Moseboken 2:19
25 Första Moseboken 3:3, 22. Romarbrevet 5:12;
8:19-22
26 Första Moseboken 3:16-19
27 Första Moseboken 4
28 Uppenbarelseboken 12:9; 20:2
29 Johannesevangeliet 8:34
30 Efesierbrevet 6:12
31 Galaterbrevet 5:19-21
32 Romarbrevet 7:15
33 Romarbrevet 1:18-32; 7:14-25
34 Johannesevangeliet 3:19
35 Andra Korinthierbrevet 4:4-6
36 Matteusevangeliet 11:25
37 Johannesevangeliet 9:35-41

38 Uppenbarelseboken 3:17
39 Första Moseboken 4:15
40 Matteusevangeliet 5:45
41 Apostlagärningarna 14:17
42 Apostlagärningarna 17:28
43 Första Moseboken 11:1-9
44 Apostlagärningarna 17:26
45 Jeremia 7, Hesekiel 20, Amos 3, Hosea 11,
Jesaja 58
46 Hesekiel 25-32, Jeremia 47-52, Amos 1-2
47 Romarbrevet 2:15
48 Lukasevangeliet 12:57 (1917)
49 Hebreerbrevet 9:14
50 Ruts bok 1-4
51 Jeremia 38:1-12; 39:15-18
52 Johannesevangeliet 19:38-42
53 Apostlagärningarna 17:4, 12; 18:7
54 Apostlagärningarna 10:1-11:18
55 Johannesevangeliet 1:14
56 Kolosserbrevet 2:9
57 Filipperbrevet 2:5-11
58 Matteusevangeliet 20:20-28, Johannesevangeliet
13:1-17
59 Hebreerbrevet 2:14, Första Johannesbrevet 3:8
60 Johannesevangeliet 3:16
61 Hebreerbrevet 2:14-15
62 Båda perspektiven finns i Rom 3:23-24

- 63 Johannesevangeliet 1:12-13.
64 Andra Korinthierbrevet 5:17 ff.
65 Johannesevangeliet 4:14
66 Romarbrevet 8:29, Andra Korinthierbrevet 3:18
67 Filipperbrevet 1:23
68 Ordet paradiset finns bara nämnt en gång i Nya testamentet i Jesu ord till den botfärdige rövaren: ”sannerligen, redan i dag skall du vara med mig i paradiset.” Luk 23:43
69 Första Korinthierbrevet 15:42-49
70 Uppenbarelseboken 7:15
71 Romarbrevet 8:18-22, Uppenbarelseboken 21-22